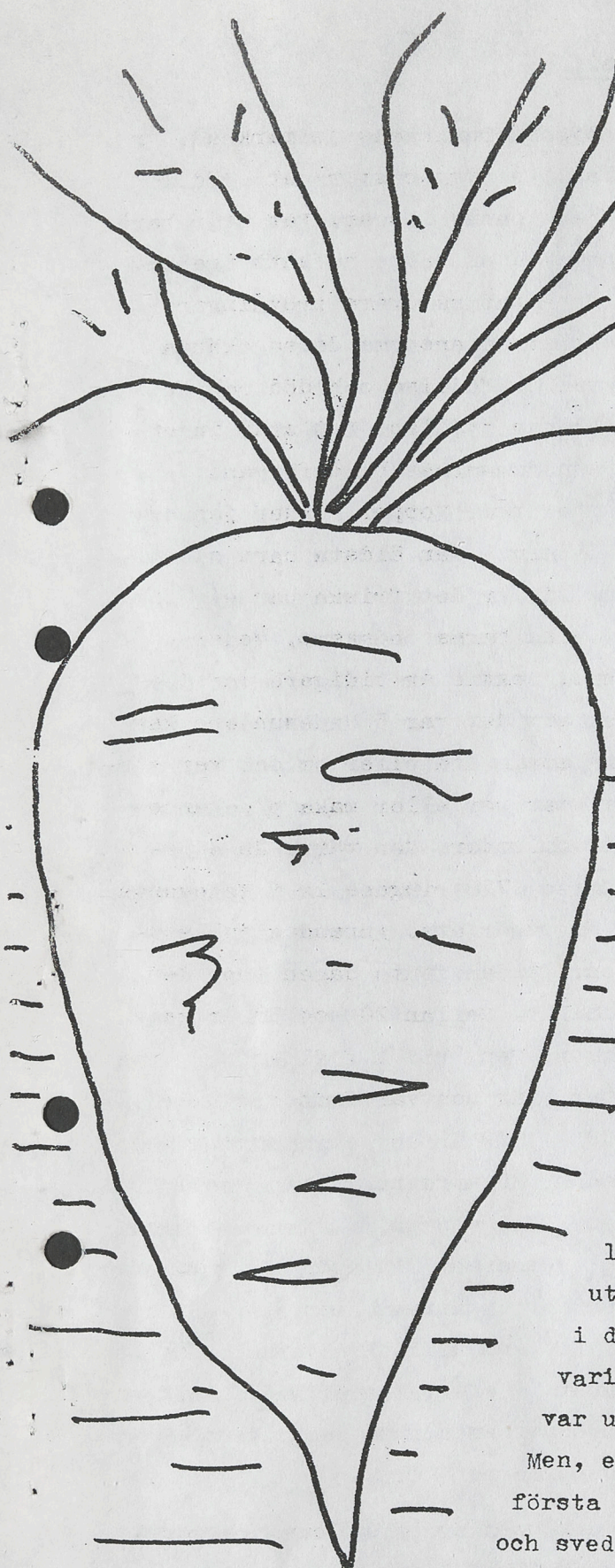

Nr. 2.

Mars 1980.

ROVBLADET

Oansvarig utgivare: Hedesunda hembygdsförening
Självvald redaktör: Henning Persson.

Den här fason på bladet har du sett en gång förut, det var ett (p)rovblad, ett slags försök. Eftersom inga protester har hörts av, så kommer den igen. Smakade den någonting tro? Under min lymmeldid fanns det var sommar ett rovland på min faders ägor. Då hände det ibland att man blev gottsugen. Det snask som närmast stod tillbuds, fanns i rovlandet. Man gick dit, valde ut en lämplig rova som klarat jordloppor och rapsbaggar och som såg ljus och fin ut i hullet. Den drog man upp och ~~sköljde~~ sköljde av i den intilliggande kanalen, den kanal som en gång varit bäcken som drivit skvaltkvarnen. Om man inte var utrustad med kniv, satte man in tänderna direkt. Men, ett mycket viktigt men, man fick spotta ut de första bitarna man bröt loss. De voro skarpa i smaken och sved i gommen. Men kom man bara in i själva frukten, så smakade det smaskens. Vadan denna långa inledning spørjer du. Jo, då du ögnar igenom det här bladet, gör lika som Perssons yngsta lymmel: "Spotta ut" det som ingenting smakar. Kommer du bara in ett stycke i bladet, så kanske du finner något som kan smaka just dig.

Ur en bok med svarta pärmar.

Jag förvärvade den vid hembygdsföreningens julmarknad. En mycket tjock lunta med nära fyra hundra blad. På ryggen står det: Död i Hedesunda 1688 - 1828. Man läser den inte med leende läppar. Det står bara om ond, bråd död. Man blir färdig att utropa: Vad ni måtte ha gått igenom, ni tappra hedesundabor som åter kunde resa er efter så svåra provningar! Och ändå är det så kortfattat antecknat. De blir så anonyma dessa okända som bara fick en rad i Hedesunda Dödbok: Årtal om födelse och död och en förklaring om dödsorsaken, vilket saknas på många ställen. Det står ingenting om svält och ofred som måste ha varit sjukdomarnas bundsförvant. Jag bläddrar två sekel tillbaka och läser rad efter rad: Koppor. Under januari - maj 1779 är det 44 dödsfall i koppor. Idel barn - den äldsta bara sju år. 44 barn som aldrig fick bli "stor" vilket alltid är det friska barnets dröm. Jag tycker mig också se 44 mödrar som följt sina barns dödskamp. Moders-ögon som mönstrat sina älsklingars ärriga hud. Sextio år tidigare var det olyckliga kriget mot Norge. Det är antecknat att det var 5 hedesundapojkar döda i Norge. Det står ingenting om det var hastig död eller om det var sårfeber där de i yrsel tror sig vara hemma och ser mor eller maka plockande groblad på gårdstunet och lägger på svidande bulnader. Men värre än norr-männens eld var snöstormen på fjället. Då julen 1718 ringdes in i Hedesunda kyrka hade dödsmarschen hem över gränsfjällen påbörjats. Annandag jul stupade den förste. Sedan faller de en efter en. På den femte dagen inpå det nya året var det 13 söner av vår bygd som fallit. Mellan 20 och 30 år gamla voro de alla som somnade i Jämtlands drivor. Men "Död i fjället" är inte den sista anteckningen över hedesundasoldater. Här och var finner vi dem i boken och att de dött i främmande land. 1808 - 1809 är det storskörd i död igen. Soldater som stupat i den finska ofreden: 26 styckna, långt borta från torpet där salvian och åbrodden doftade. Men i krigets spår kommer en annan död. Fyra år senare blir det bister läsning: Sommaren 1813 står det rad efter rad: rödsot. Vi kallar numera den sjukdommen för dysenteri, det blir diarre med blod. Under augusti månad 1813 var det allt som allt 32 dödsfall. av dem är det 22 rödsotsfall, 4 kikhosta, 1 maskfeber, 1 slag, 1 svullnad i halsen, 1 vattusot (äldst av dem alla 58 år), 2 är dödsorsaken inte beskriven. Räknar man tillsammans alla åldrar så blir medelåldern 11 år.

Boken jag refererat till är ett verk av släktforskare Tore Larsson. Han fortsätter att bena upp våra släktförhållanden till varandra. Omsider kan vi således vänta en ännu mera omfattande Hedesunda släktbok. Men han vill ha ett par år på sig. Vi önskar honom lycka till!

By och bygemenskap

I ett tidigare skede var socknen ett litet kungarike i miniatyr. Parlamentet eller riksdagen var sockenstämman där socknens väl och ve avhandlades. Att besluten verkställdes såg fjärdingsmannen till. Jag gissar att han också hade hand om nyckeln till stocken. I stocken satt den som skulle sona sitt ogudaktiga leverne. Men om man säger att socknen var ett litet rike för sig själv, kan man också säga att byn var en liten socken för sig. Där var högsta myndighet bystämman, och sexman såg till att besluten verkställdes. Han hade också en nyckel, men den gick till bykistan där byns handlingar förvarades. Så blev det andra tider med andra lagar och annat tänkesätt. Bykistan med dess handlingar, om den var låst eller inte spelade ~~ingen~~ ingen roll. Togs ett papper därifrån var det inte för att studera det, utan det var bra som förladdning i bössan, då tjäderlek stundade. Men ännu finns några bykistor kvar med dokument som täljer om tider så olika våra. Vi läser på ett papper: "År 1742 den 13 feb. på allmänt laga ting med menigheten av Hedesunda och Öster-Färnebo socknar uti Brunns Länsmansgård vart föregående Ålbo bys jordägare emellan författade beslut och avhandling inför rätten i deras närvaro uppläst och till hela dess innehåll uti protokollet. Och som densamma avhandlad ej finnes stridande mot lag utan dess förnämsta ändamål gå ut på ständig grannsämja och god ordningsinrättande jordägarna och missförstångs avböjanda. Alltså varit densamma jämte det därvid utsatta vitet för överträdarna till en desto mera efterlefnad nu och i framtiden uppå begäran af rätten gillad och bekräftad..." Det var således 1742, samma år som Hattar och Bössor stredo om makten i Sverige. Det var då som soldater från Hedesunda dogo i strider borta i Österled. "Allmän oro var rådande" står det i historieböckerna. Då känner tio bönder i Ålbo sig föranlåten att författa en byordning att föreläggas tinget. Troligtvis var ingen av dem skrivkunnig eftersom namnet efter "Oppsatt af" inte finns bland de tio som signerade avhandlingen med sina respektive bomärken. Eftersom hela skrivelsen på 20 punkter inte får plats i det här bladet, tar vi med bara några av dem:

1) Så skall var och en när utsädestider stundar vara noga omtänkt och grannerliga efterse om något fel är på sin andel i gärdesgårdarna och vad felaktigt är i tid och strax laga så att intet kreatur kan inkomma och i något mål skada göra. 2) Som mycket ibland felaktigt varit med broarnas hållande så skall var och en vara sorgfällig att hålla broarna uti åkrarna öfer dikena där gamla broställten varit och nödig väg prövas och diket under dem öppet hållas att vattnet har sitt fria lopp, alltid att så laga att var och en kan obehindrat framkomma.

Forts. på nästa sid.

3) Leddet vid hampgårdet skall förvarv hållas en om året efter röklängder med var sitt gärdsel. 4) Som hönsen ofta stor skada göra, så på utsädens mogna tid, så skall alla de som höns hava, dem akta fångsla och vingarna avskära så att de inte flyga kunna samt ~~xxx~~ var och en andel för åkrarna igentäppa så att de icke heller många inkrypa och grödan skada tillfoga. 5) Därest gängse och nödig väg och ingång i åkrarna hemvid byn varit skall snarligast göras grindar och vidmakthållas av den som tillförne ledde hållit så att lindrigare in och ut i åkrarna komma med sina redskap. 6) Med åkerkörningar skall granerligast iakttagas att i allmänna skiftesmått skall fårorna läggas och stjälpas efter varandra och årligen ömsas så att därmed fördelaktighet sker med jordens dragande från den ena sidan till den andra varför den som sexman är inseende hava skall. 18) Utsätt vid 10 dalers silvervite för den som sig i någon måtto härinnan förbryter eller åsidosätter vad som härmedels till ett gott ändamål och god hushållning affattat och i ord från ord föreskrivet stå. 19) Som man under tiden förmärkt någon otrohet uti fiskande, andras vännor vittjande och fiskens borttagande, det vi härtill i ett tåligt sinne hyst, men den som hädanefter så obetänkt är och sitt onda kynne härutinnan visar skall vara skyldig till detta utsatta vite med vad mera som påfölja kan.

Så lämnar vi Ålbo by och låter drygt två sekel flyta bort i Tidens hav och lyssnar på en innevånare i en annan by. Det är Berta Lundqvist i Kågbo som har något att säga oss om sin by:

Vår lilla by.

Det är afton i stugan vid skogens bryn
där jag sitter så tryggt vid min härd.
Sista strålarna sol sänkes just över byn
där vi lever i vår lilla värld.

Här så mycket ej händer som är utav vikt,
hit det brusande jäktet ej når.
Men här trivas vi bäst, och här skall våra barn taga vid
då vi mer ej förmåt.

Våra fäder här bodde sen långt svunnen tid,
fick sin bärgning från älv och skog.
Bröto tegarna upp, som i dag bära skörd
men nu köres med traktor och plog.

Men du sentida barn, förvalta ditt arv
så att tegarna ej gro igen.
Att ej koskällan tystnar och storskog på nytt
tar tillbaka sin gamla domän.

Må vår by finnas kvar invid Dalälvens strand
lika länge som allting består.
Ty hur än tiderna växla med mörker och ljus
Hembygdskärleken aldrig förgår.

Dikten är också tonsatt av Åke Olsson. Poesi och musik
har gamla, fina anor i Kågbo.

Kallelse till årsmöte.

Hedesunda hembygdsförening inbjuder sina medlemmar till årsmöte på Stavgården lörd. den 19 april 1980. Kaffe.

Detta händer också den närmaste tiden:

27 april kl. 16: Musikkafé på Åsudden. Hedesunda manskör medverkar. Biljetter à 10:- kr. säljes bl.a. på lokalkontoret.

31 maj: Loppmarknad och auktion på Åsudden. Du som har någon pryl som du inte kan med, men som kan vara ett fynd för någon annan, låt den gå på auktionen.

20 juni: Midsommaraftonsfirande på Åsudden med sedvanlig pompa och skoj. Lottförsäljning till årets lotteri startas. Vinster till tombola och lotterier mottas tacksamt.

1980 års hembygdsresa blir den 12/6 - 15/6 till Öland - Småland. Anmälan om deltagande kan göras till Ingvar Lund tel. 10445 eller Birgit Kvist tel. 10421. Priset för resan blir c:a 800:- kronor. Flera har redan anmält sig och på tal om detta gör vi följande efterlysning:

Du som vet med dig att du anmälde dig till Ölandsresan på hembygdsföreningens julmarknad. Hör av dig igen! Vi tror att du är en hygglig person, som säkert ursäktar vederbörande funktionär, som hade många järn i elden och råkade tappa bort vem det var.

Så inbjuder vi igen att få svettas på kyrkstigen. Vi möts vid Brunberget Kristi Himmelsfärdsdag kl. 7:30. Medtag gärna fika.

Turlista för cykelutflykterna på nästa sida.

Planerade cykelturer tillsammans med Korpen

29 april kl. 18:30 Kofsta - Hallsbo - Kittelberg - Gubbens sten - och hem igen.

5 maj kl. 18:30 Ön. Hur grundligt vi skall inventera Ön bestämmes under färden.

12 maj kl. 18:30 Ugglekväll vid Hentys koja på Ölboskogen.

19 maj kl. 19 Östveda - Skutudden. Och kanske vi hittar något mera.

2 juni kl. 19 Västbyängarna med dess älgmarker.

9 juni kl. 19 Mälbo. Får se vad vi kan kuckla ihop där.

16 juni kl. 19 Hesjön. Den mystiska sjö som varken har till- eller avlopp.

23 juni kl. 19 Åsbyvallen med dess svunna fäbodromantik.

30 juni kl. 19 Kofsta fäbodvall. Kanske vi också gör en promenad till Tjärsjön.

7 juli kl. 19 Rångsta storsjön. Då får vi förbå Ångels Körkan, tänk om någon kunde tala om hur det stenröset har fått sitt namn.

14 juli kl. 19 Ålbo. Där får vi lita på Stigs uppfinningsrikedom.

21 juli kl. 19 Bäckavallen. Borde det inte finnas kantareller där?

28 juli kl. 19 Åsudden med stor korvgrillningsfest.

Samtliga turer startar vid Brandstationen.

Det här sista bladet går det bra att riva av och sätta i komihåglämman.